

Bu proje Avrupa Birliği ve
Avrupa Konseyi tarafından
finanse edilmektedir

Bu proje Avrupa Konseyi
tarafından yürütölmektedir

BATI BALKANLAR VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK YATAY DESTEK 2019-2022

*HAKLARINIZ İÇİN:
AVRUPA STANDARTLARINA
DOĐRU*

TÜRKİYE'DE KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİNİN DESTEKLENMESİ PROJESİ

KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ ÜZERİNE 1. ÇOK PAYDAŞLI TOPLANTI

SONUÇ RAPORU

ORDU

PROF. DR KADRİYE BAKIRCI

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

HUKUK FAKÜLTESİ

Toplantı tarihi ve yeri:

18 Mayıs 2022 – Ordu Radisson Blue Otel

Bu rapor, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

TÜRKİYE’DE KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİNİN DESTEKLENMESİ PROJESİ KADINLARIN ADALETE ERİŞİMİ ÜZERİNE ÇOK PAYDAŞLI TOPLANTI I (ORDU) SONUÇ RAPORU

GENEL OLARAK

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi’nin ortak yürüttüğü proje, Türkiye’de kadınların adalete erişimini uluslararası standartlar ve Avrupa standartları doğrultusunda güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Proje, spesifik olarak kadınların adli yardım hakkı konusuna odaklıdır.

Bu amaçla yetkilileri, baroları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, kadınların adalete erişimi alanında çalışan üniversite ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren çok paydaşlı toplantıların ilki, 18 Mayıs 2022 tarihinde Ordu’da Radisson Blu Otel’de saat 10.30-16.30 arasında yapılmıştır.

Toplantının açılış konuşmaları Ordu Barosu Başkanı **Av. Sibel Torun**, Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, Türkiye Barolar Birliği Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkez Müdürü **Murat Yalkın** ve Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi Başkanı **Cristian Urse** tarafından yapılmıştır. Projenin ve beklenen sonuçların genel sunumu Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bölümü’nden Proje Yöneticisi **Senem Gürol** tarafından, “Kadınların Adalete Erişimi: Mevzuat, Sorunlar ve Gözlemler” başlıklı sunum **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından yapılmıştır.

Sabahki toplantı, “Yerelden Gözlemler: Kadın Hakları ve Adli Yardım”, “Kadınların Adalete Erişiminde Yereldeki Sivil Toplum Aktörlerinin Rolü”, başlıkları altında yapılan katkılarla, öğleden sonraki toplantı Avrupa Konseyi Kıdemli Proje Yetkilisi **Volkan Deli**’nin moderatörlüğünde “Açık Oturum” şeklinde devam etmiş, toplantının Rapörtürü sıfatıyla **Prof Dr Kadriye Bakırcı** ve **Av. Sibel Suiçmez**’in kapanış yorumlarıyla toplantı sona ermiştir.

ADLİ YARDIM HAKKI: MEVZUAT, SORUNLAR VE GÖZLEMLER

Adli yardım hakkı, adalete erişim hakkının bileşenlerinden biridir.

Genel olarak adli yardım, adalet sistemine eşit erişim olanağı olmayan kişilere, avukatlardan ücretsiz hukuki yardım alma, savunulma, temsil edilme ve mahkeme masraflarından muafiyeti kapsamaktadır.

Türkiye açısından kadınların adli yardım hakkının kaynağını oluşturan temel mevzuat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Birleşmiş Milletler’in Ceza Adalet Sistemine Adli Yardıma Erişim İlkeleri ve Klavuzu, Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi’nin 2015 tarihli Kadınların Adalete Erişimine İlişkin 33 sayılı Genel Tavsiye Kararı ve 2017 tarihli Kadınlara

Yönelik Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete İlişkin 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili yönetmelikler, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikler, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve ilgili yönetmelikler, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği, 1136 Sayılı Avukatlık Kanunu ve Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'dir.

Sözkonusu mevzuat ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları çerçevesinde adli yardıma erişimde irdelenmesi gereken başlıklar şunlardır:

- Ceza davaları ve hukuk davalarında adli yardım
- Adli yardımın kalitesi
- Adli yardımın kurumsallaşması
- Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği

1. Ceza Davaları ve Hukuk Davalarında Adli Yardım

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkı başlıklı 6 (3) (c) maddesi uyarınca, "Bir suç ile itham edilen herkes ... Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek hakkına sahiptir".

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Airey v. Ireland, (No. 6289/73, 1979) davasında, adli yardım hakkının kapsamını, hukuk davalarını kapsayacak şekilde genişletmiştir. Ancak hukuk davalarında adli yardım hakkı mutlak değildir ve devletlerin usuli işlemlerin sadeleştirilmesi gibi bir olanağı vardır.

Ceza davalarında adli yardım, talep üzerine; ve belli durumlarda zorunlu müdafî (m.150) sistemi olmak üzere iki tür olarak düzenlenmiştir.

Hukuk davalarında adli yardım, Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde 334'de öngörülen koşulları sağlayan gerçek kişilere ve kamuya yararlı dernek ve vakıflara yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet ile yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten ve atanmışsa, avukat ücretinden tamamen muafiyet sağlamaktadır.

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca, Kanun kapsamında korunan kişilerle ilgili olarak, mülkî amir hukukî bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesine karar verilebilir.

Avukatlık Kanunu uyarınca, adli yardım isteminde bulunan kişi, isteminde haklı olduğunu gösterdiği delillerle kanıtlamak zorundadır. Yine Avukatlık Kanunu uyarınca yargılama giderlerinin karşılanamayacağına açıkça anlaşılması ve adli yardım talebinde bulunanın haklılığı açısından kesin veya kuvvetli bir kanı oluşması halinde, yargılama giderleri adli yardım fonundan karşılanır.

Bu düzenlemeler çerçevesinde **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından aşağıdaki sorun alanları ortaya konmuştur:

- Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarında adli yardımın yokluğunun sorun yaratıp yaratmadığı
- Uyuşmazlık öncesi hukuki yardım yokluğunun sorun yaratıp yaratmadığı
- Adli yardım sistemindeki bürokrasinin sorun yaratıp yaratmadığı
- Hukuk davalarında mali durumun saptanmasında objektif ölçüt yokluğunun sorun yaratıp yaratmadığı
- Mali duruma ilişkin delil istenmesinin caydırıcılığa ve farklı uygulamalara yol açıp açmadığı
- Avukatlık Kanunu'nda adli yardım ile yargılama giderlerine ilişkin düzenlemenin sorun yaratıp yaratmadığı
- Özellikle güç koşullardaki kadınlara yönelik özel düzenlemelerin olmamasının sorun yaratıp yaratmadığı
- Talep üzerine müdafilik sisteminin ne kadar işler olduğu

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez** adli yardım başvurularında bürokrasinin çok fazla olduğunu vurgulamıştır.

Ordu Barosu Adli Komisyonu üyesi **Av Gökhan Atay**, adli yardımın herkese tanınması gerektiğini, adli yardım talebinde bulunanların istediği avukatı seçmesi gerektiğini, birisinin adli yardım talebinde haklı olup olmadığını dava bitmeden anlaşılamayacağını, meslekte uzmanlaşmaya ve belli tecrübeye bağlı olarak avukat ataması yapılabileceğini, CMK servislerinde kadın, çocuk vs. şeklinde şubelendirilmeye gidilmesi gerektiğini, uyuşmazlık çıkmadan önce hukuki yardım için yardım ağı kurulabileceğini, kadınların şikayetlerini geri çekmesi konusundaki aile baskısının engellenmesi gerektiğini, Ordu Barosu'nun öncü barolardan biri olduğunu dile getirmiştir.

Ordu Kadını Güçlendirme Derneği temsilcisi **Mihriban Yuva**, okuma-yazma bilmeyen ve kırsal mahallelerde yaşayan kadınların adalete erişim güçlüğüne dikkat çekmiştir. **Mihriban Yuva**, dolmuş ücretini ödeyemeyecek durumda olan kadınlar olduğunu belirtmiştir.

Pikolo Derneği temsilcisi **Elif Türkmenoğlu**, mevsimlik kadın ve çocuk işçilerin adalete erişiminde büyük sorunlar olduğunu dile getirmiştir.

Ordu Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu üyesi **Av. Tuğba Pak**, çocuklu kadınların Baro'ya veya adliyeye gitmekten kaçınabildiklerini, okuma yazma bilmeyen veya eğitim düzeyi düşük kadınların adalete erişimlerinin çok güç olduğunu, baroya başvuruda dilekçe yazma sıkıntısı yaşadıklarını, dilekçe yerine sözlü başvuruların da kabul edilmesi gerektiğini, internete dilekçe örnekleri konabileceğini dile getirmiştir.

Ordu Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu üyesi **Av. Ebru Avcı Beceren**, kadınların baroya başvuru konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, eğitim düzeyleri düşük olanların kendilerini güvencesiz ve güvensiz hissettiklerini, adliyeye gittiklerinde adliye personeli, hakim ve savcılarının yardımcı olmadığını, dilekçe yazamadıklarını, köyden gelmek isteyenlerin yol masraflarını karşılayamadığını, bu gruptakilerin yol masraflarının karşılanması gerektiğini ve bu gruptakilere kalacak yer temin edilmesi gerektiğini, bazı dosyalarda çocuklara zorunlu müdafî atanmadığını, savcılık aşamasında avukat yardımı alınmadığını, savcılarının da eğitilmesi gerektiğini, adli yardım talep edenlerin maddi durumlarının saptanmasında kolaylıklar sağlanması gerektiğini dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Asuman Aydın**, baro nezdinde işleyişin iyi olduğunu fakat mahkeme boyutunda işleyişin kötü olduğunu dile getirmiştir. Baroların, mali durumun saptanmasında gelir sağlamayan mülkü dikkate almadığını, yargının başvurusunun üzerine kayıtlı tüm mülkleri dikkate alması nedeniyle adli yardım talebini reddedebildiğini, mahkemelerde adli yardım büroları kurulması gerektiğini, hukuk ve ceza davalarının bir arada olduğu bağlantılı dosyalarda aynı avukatın atanması gerektiğini, boşanma davalarında kadınların ailelerinin müdahalesine maruz kaldığını ve bunun kadınların adalete erişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Zeliha Tekbayrak**, CMK atamalarında her suç tipi için atama yapılmadığını, sınırlamanın olmaması gerektiğini, uzaklaştırma taleplerinde sorgusuz sualsiz avukat atanması gerektiğini, bazı baroların bu konuda esnek çalıştığını belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkez Müdürü **Murat Yalkın**, barolar arasında adli yardım sağlamada hukuki yarar ve maddi ihtiyaç kriterleri konusunda konsensüs olmadığını, baroların bazı alanlara ilişkin adli yardım başvurularını kabul etmediğini, 2014'de 15 baro tarafından kabul edilen adli yardım oranının %88, 2015 de kabul edilen adli yardım oranının %86 olduğunu, kadınlar CMK kapsamında adli yardımdan yararlanamasa bile baroların adli yardımda bulunabileceklerini dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Cansu Özel**, emniyet çocuk şubelerinde hiç kadın memur çalıştırılmamasının çocukların adalete erişiminde sorunlara yol açtığını, özellikle kız çocuklarının kadın personelle daha rahat iletişim kurmaları nedeniyle çalıştırılan kadın ve erkek eleman oranlarının eşitlenmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Muhammet Özkan**, kadın ve kız çocuklarının başvurularında gizliliğin sağlanmamasının sorun oluşturduğunu dile getirmiştir. Tebligatların muhtara veya komşuya bırakılmasının hak arama özgürlüğü önünde engel oluşturduğunu belirtmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Banu Öztürk**, kadınların vekaletname ücretinden muaf tutulması gerektiğini, evrak konusunun e-devletten alınacak çıktılarla sağlanabileceğini, uzaklaştırma kararları için matbu formlar oluşturulabileceğini ve bu formların belli yerlerde dağıtılabilmesini belirtmiştir.

Ordu Barosu Başkanı **Av. Sibel Torun**, e-devletten alınacak çıktılarının kullanılabilmesini, avukatlara vekaletname yerine yetki belgesi verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Ordu Barosu Kadın Komisyonu Başkanı **Av. Birsen Uçar**, adalete erişimde kolluk aşamasının çok önemli olduğunu, bu aşamayla ilgili şikayetler olduğunu, bazı karakolların fiziki koşullarının çok kötü olduğunu, karakol sürecinin caydırıcı boyutta olduğunu, bekleme sürelerinin çok uzun olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca medya ve basın dilinin ve TV dizilerinin çok önemli olduğunu dile getirmiştir.

Türkiye Kadınlar Birliği temsilcisi **Nermin Özel**, Ordu'da mülteciler olduğunu, Ordu Büyükşehir Belediyesi'nin bir birim kurması gerektiğini dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Müberra Soğuksu**, koruma kararlarının tebliğinin yapılmamasının ihlallere yol açtığını, telefonla tebligat yapılabileceğini belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan son değişiklikle ısrarlı takip, kasten yaralama ve işkence suçlarında da ücretsiz avukat talep edilmesinin mümkün kılındığını belirtmiştir.

2. Adli Yardımın Kalitesi

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yerleşik içtihatlarıyla adli yardımın kalitesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin *Aras v. Turkey* (No. 15065/07, 2014) davasında Mahkeme, Sözleşme gereklerini yerine getirmek için bir avukatın tutuklunun haklarını savunmada aktif olması gerektiğini açıklığa kavuşturmuştur.

Bu bağlamda **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından aşağıdaki sorun alanları ortaya konmuştur:

- Uzmanlaşma yasağının yarattığı sorunlar
- Görevlendirilen avukatların yetkinliği
- Meslek içi eğitimlerin niteliği ve toplumsal cinsiyete duyarlılığı
- Avukatlara meslek ilkelerine duyarlılığın kazandırılıp kazandırılmadığı
- Adli yardım hizmeti veren avukatların performans ölçümünün yapılıp yapılmadığı
- Adli yardım hizmetine ilişkin veri toplanıp toplanmadığı
- Adli yardım hizmeti sunan avukatların ücretlerine ve ücretlerinin ödenmesine ilişkin sorunlar olup olmadığı

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez** adli yardımla ilgili veri toplama sistemi oluşturamadıklarını belirtmiştir.

Av Gökhan Atay, Ordu Barosu Adli Komisyonu'na yapılan başvuruların istatistiklerinin tutulduğunu, 05.04.2017'den günümüze Ordu Barosu Adli Komisyonu'na 2306 kadın, 733 erkek kadın olmak üzere toplam 3039 başvuru yapıldığını belirtmiştir.

Ordu Kadını Güçlendirme Derneği temsilcisi **Mihriban Yuva**, istismar mağduru çocuklar için görevlendirilen avukatların işini yapmadığını, atanan avukatların mahkemede hiçbir şey yapmadan çıktıklarını dile getirmiştir. Ayrıca genel olarak veri toplamanın önemli olduğunu, emniyetten temin ettikleri verilerle sığınma evi açtıklarını, ancak bugün talep ettiklerinde kendilerine veri temin edilmediğini belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkez Müdürü **Murat Yalkın**, baroların istatistik üretmediklerini, bu nedenle yapılan adli yardımın çerçevesini ortaya koymanın mümkün olmadığını, 2014'de 15 baro tarafından kabul edilen adli yardım taleplerinin %82'sinin, 2015 de kabul edilen adli yardım taleplerinin %84'ünün kadınlara ait ve şiddetle ilişkili olduğunu, adli yardım bütçesinin Bakanlık tarafından güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ordu Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü Adli Görüşme Odası Koordinatörü **Onur Alp Özbilen**, avukatlara verilecek eğitimlerde hangi kurumun ne iş yaptığı bilgisinin verilmesi ve mağdurla iletişim konusunda sosyal hizmetler bağlamında eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, devletin adli yardım için ayırdığı bütçenin çok düşük olduğunu belirtmiştir. Ayrıca adli yardım talep edenler arasında psikolojik sorunları olanların mevcut olması nedeniyle avukatların zor durumda kalabildiğini,

güvene dayalı bir ilişki kurulamadığını, bu şahıslara psikolojik destek de verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

3. Adli Yardımın Kurumsallaşması

Adli yardım konusunda önemli bir husus da adli yardımın kurumsallaşmasıdır. Bu nedenle hizmete özel birimlerin oluşturulması, bütçe ve insan kaynağı tahsisi önemlidir.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 2015 tarihli Kadınların Adalet Erişimine İlişkin 33 sayılı Genel Tavsiye Kararı, kadınların adalet erişimini sağlamak için ortaya koymak zorunda kaldığı çabaları azaltmak amacıyla bir dizi yasal ve sosyal hizmetleri de içine alan "ilk adım merkezleri" gibi adalet erişim merkezlerinin oluşturulmasını öngörmektedir. Bu merkezler yasal danışmanlık ve yardım sağlayabilir, yasal işlemleri başlatabilir, kadına yönelik şiddet, aile problemleri, sağlık, sosyal güvenlik, istihdam, mülkiyet ve göç gibi bir dizi alana ilişkin kadınlara yönelik destek hizmetlerini koordine edebilir. Bu merkezler yoksul kadınlar, kırsal bölgelerde ve uzak mesafelerde yaşayan kadınlar da dâhil tüm kadınlar için erişilebilir olmalıdır.

Türkiye'de de Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı mevcuttur.

Prof Dr Kadriye Bakırcı, iyi uygulama örneği olarak Ankara Barosu Gelincik Merkezi hakkında kısa bir bilgi sunmuştur.

Bu çerçevede **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından aşağıdaki sorun alanları ortaya konmuştur:

- Kurumsallaşma sağlanabilmiş midir?
- Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın mevzuatı ve işleyişi ile ilgili sorunlar var mıdır, varsa nelerdir?
- Adli yardım kararlarında yeknesaklık sağlanabilmiş midir?
- Adli yardım hizmetlerine yeterli bütçe ve insan kaynağı sağlanmakta mıdır?

Ordu Barosu Başkanı **Av. Sibel Torun**, Ordu Barosu'nun Adli Yardım Bürosu olduğunu, talep edenlere belli kriterlere bağlı olarak ücretsiz avukat sağlandığını, bu konuda kadınlara öncelik verildiğini, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'nden gelenlere kriter uygulanmadığını, dosyalara müdahil olunduğunu, kadınlara eğitim verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca, fiziksel olarak erişimi olmayan kadınlara yardımcı olmaya çalıştıklarını, kendilerine telefonla ulaşıldığında da yardımcı olduklarını, evraklar konusunda da yardımcı olduğunu belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin tereddütler yarattığını, kurumsallaşma olmadığını, her baronun kendine özgü uygulamaları olduğunu, örneğin Trabzon Barosu'nda adli yardım başvuruları için bir cep telefon hattı tahsis edildiğini, adli yardım kurumlarının bütçesinin yetersiz olduğunu, bu nedenle başvuruların reddedilebildiğini, barodan baroya farklı uygulamaların sözkonusu olabileceğini dile getirmiştir.

Ordu Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu üyesi **Av. Tuğba Pak**, Ordu Valiliği'nde açık kapı birimi olduğunu belirtmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Banu Öztürk**, avukatların yapabileceklerinin sınırlı olduğunu, kamu kurum ve kuruluşlarının inisiyatif alması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, adli yardımın

gönüllülük işi olduğunu, gönüllü avukatların listesinin tutulup hukuki yardım verilebileceğini, barolar arasında farklı uygulamalar olduğunu belirtmiştir.

Ordu Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü personeli Psikolog **Sibel Kovancı Mert**, boşanma ve velayet davalarında kadınları baroya yönlendirdiklerini, adli görüşme odalarında aktif görev aldıklarını, yaşı küçük kız çocukları için kadın personel görevlendirildiğini belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkez Müdürü **Murat Yalkın**, adli yardım miktarlarının bu yıl çok düştüğünü, adli yardım taleplerinin barolar tarafından daha az karşılanacağını, Türkiye'deki avukatların Dünya'daki pro-bono avukatlıktan fazlasını yaptığını, vekaletname masrafları haricindeki yargılama masraflarının Proje kapsamında barolar tarafından karşılanabileceğini, şiddet mağdurlarına yönelik adli yardımın barolarca karşılanabileceğini, vekaletname yerine barolar tarafından yetki belgesi verilmesi konusunun gündemde olduğunu ancak henüz görüş birliği sağlanmadığını belirtmiştir.

Ordu İl Jandarma Komutanlığı personeli J.Asb.Üçvş. **Gurbet Kayadibi**, jandarmaya başvuran kadınların adliyeye yönlendirildiğini veya bizzat götürüldüğünü, İl Jandarma Komutanlığı'nda 500 kadın astsubay olduğunu belirtmiştir.

Altınordu Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Kadın ve Aile İşleri Müdürü **Ümmühan Türkyılmaz**, eylem planı ile ilgili hazırlıkları olduğunu, kadın birimi kuracaklarını, STKlarla ve baroyla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi'ne yönlendirmeler yapıldığını belirtmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Müberra Soğuksu** emniyette ikincil mağduriyetin engellenmesi için özel birimlerin kurulması gerektiğini dile getirmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, yasal değişiklik yapılarak adli yardım konusunda tek uygulama getirilmesini önermiştir.

Prof Dr Kadriye Bakırcı, adli yardım konusunda kurumsallaşmanın olmamasının çok büyük bir sorun olduğunu, kadınların adalete erişimi önünde büyük bir engel oluşturduğunu dile getirmiştir.

4. Haklara İlişkin Bilincin Artırılması

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin 2015 tarihli Kadınların Adalete Erişimine İlişkin 33 sayılı Genel Tavsiye Kararı, adli yardım ve kamu savunma olanakları ile bu olanaklardan faydalanma koşullarıyla ilgili olarak kadınlar için bilgilendirme ve farkındalık programlarının uygulanmasını öngörmektedir. Bu çerçevede devletlere çok formatlı materyalin yaygınlaştırılması yanında, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla eğitim verilmesi önerilmektedir.

Bu çerçevede **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

- Farkındalık çalışmaları yapılıp yapılmadığı
- Yapılıyorsa nasıl yapıldığı

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, Avrupa Konseyi HELP programı çerçevesinde 200 kadına eğitim verildiğini belirtmiştir.

Ordu Barosu Kadın Komisyonu Başkanı **Av. Birsen Uçar**, kadın haklarıyla ilgili yerel basında yazılar yayımlandığını, eğitim çalışmaları planladıklarını, kadınların hakları konusunda bilgi sahibi olduklarını fakat kullanamadıklarını, kadın avukatlara yönelik önyargılar olduğunu, evlilik düşmanı gibi algılandıklarını dile getirmiştir.

Türkiye Kadınlar Birliği temsilcisi **Nermin Özel**, Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişmesi için STK’lar ve Kadın ve Kız Çocuklarının Adalete Erişimi Projesi yürüttüklerini, bu proje çerçevesinde eğitimler verileceğini, broşür ve rapor hazırlanacağını, baroların ziyaret edileceğini, her ilden bir avukatla çalışılacağını, her ilde işbirliği atölyeleri sağlanacağını, toplu taşıma araçlarında bilgilendirme yapılması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca Birlikte Varız Projesi çerçevesinde belediyelerle ortak çalışma yapılacağını ve eylem planı hazırlanacağını belirtmiştir. Şiddet türleri konusunda bilgi eksikliği, güven ve gelecek kaygısı, cezaların caydırıcı olmaması, toplumsal destek eksikliğinin kadınların adalete erişiminde engel oluşturduğunu eklemiştir. Türkiye Kadınlar Birliği’nin muhtarlar vasıtasıyla kırsal kesimdeki kadınlara ulaşmaya çalıştığını, ancak kırsal kesimden kadınların eğitimlere gelmediklerini, dikiş-nakış kursları vasıtasıyla veya gezici eğitimle bu kesimdeki kadınlara eğitim verilebileceğini dile getirmiştir.

Ordu Kadını Güçlendirme Derneği temsilcisi **Mihriban Yuva**, kadınların nereye başvuracaklarını bilmediğini, muhtarların bile kadın şiddet hattından bihaber olduğunu, okuma-yazma bilmeyen kadınlar olduğunu, kırsal mahallelerde kadınlara eğitim verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir.

Pikolo Derneği temsilcisi **Elif Türkmenoğlu**, mevsimlik işçi olan kadınlara taciz ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verdiklerini, tarım alanlarında çocuk işçiler için okul açtıklarını dile getirmiştir.

Ordu Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı **Fevziye Yelmen**, Fakültesinde öğrencilerine anket uyguladığını, öğrencilerinin kadın hakları konusundaki bilgisinin çok kısıtlı olduğunu belirtmiştir.

Ordu Hasta Hakları İl Koordinatörü **Zafer Özkan**, hastahanedeki bir doktorun tacizine uğrayan bir hasta lehine rapor düzenlemelerine rağmen, kadın hastanın şikayetçi olmadığını belirtmiştir.

Ordu Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu üyesi **Av. Ebru Avcı Beceren**, savcılarının da eğitilmesi dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Banu Öztürk**, İl Sağlık Müdürlüğü’nün okullarda eğitim verdiğini dile getirmiş ve polis ve jandarmanın da eğitilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Ordu Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü personeli Psikolog **Sibel Kovancı Mert**, kız çocuklarının erkek hakimlerden çekinebildiğini, hakimlerin ikincil mağduriyete yol açmamaları gerektiğini, çocukların duruşmalarda çok uzun süre bekletilmemesi ve çocuklara öncelik verilmesi gerektiğini, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı’nın “Mağdura Yaklaşım Klavuzu” yayımladığını belirtmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Merkez Müdürü **Murat Yalkın**, otobüslerde bilgilendirme yapılabileceğini belirtmiştir.

Türkiye Kadınlar Birliği temsilcisi **Nermin Özel**, Türkiye’de Kadın Haklarının Gelişmesi için STK’lar ve Kadın ve Kız Çocuklarının Adalete Erişimi Projesi çerçevesinde Arapça broşürler hazırladıklarını ve mülteci kadınların uğradıkları mekanlara bıraktıklarını dile getirmiştir.

Ordu Barosu üyesi **Av Müberra Soğuksu** kadınların nereye başvuracaklarını bilmediklerini, kamu spotlarında şiddet görüntüleri yerine, uygulanan yaptırımların gösterilmesi gerektiğini, cinsel suçlar konusunda sosyolojik araştırmalara da ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir.

Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bölümü’nden Proje Yöneticisi **Senem Gürol**, İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonu’nun Şişli Belediyesi ile birlikte kadınlara eğitim vermesini, bazı üniversitelerde hukuk klinikleri derslerinin verilmesini, öğrencilerin bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmasını, yurt dışında da örnekleri bulunan “ilk adım merkezleri” vasıtasıyla bütünlüklü ve koordineli hizmet sunma şekillerini kadınların bilgi ve desteğe erişimi bakımından “umut vaadeden uygulama” örnekleri olarak sıralamıştır.

Ordu Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi Müdürlüğü personeli Psikolojik Danışman **Hande Pazar**, alınan önlemlerin örneğin, uzaklaştırma kararının veya gizlilik kararının, sonuçlarının da bilinmediğini, dolayısıyla kişilerin bu konularda da bilgilendirilmeleri gerektiğini dile getirmiştir.

5.Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İşbirliği

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi’nin 2015 tarihli Kadınların Adalete Erişimine İlişkin 33 sayılı Genel Tavsiye Kararı, Kadınların adalete erişimlerini desteklemek için sivil toplum ve toplum tabanlı örgütlerle işbirliğinin gerçekleştirilmesi; ve yetkili hükümet dışı adli yardım sağlayıcıları ile ortaklık ilişkileri kurulması tavsiyesinde bulunmaktadır.

Bu çerçevede **Prof Dr Kadriye Bakırcı** tarafından, STKlarla işbirliği yapılıp yapılmadığı sorulmuştur.

Türkiye Barolar Birliği Başkan Yardımcısı **Av. Sibel Suiçmez**, Ordu Barosu ile STKlar arasında iletişim ve işbirliği olduğunu belirtmiş ve mevcut proje için Ordu Barosu’nun seçilmesinin altında, bu konuda iyi bir alt yapısının olmasının ve iyi bir örnek olmasının yattığını belirtmiştir. Ayrıca, adli yardım başvurularının daha çok STKlara yapıldığını, barolara başvuruların STKlar üzerinden geldiğini belirtmiştir.

Ordu Barosu Kadın Komisyonu Başkanı **Av. Birsen Uçar**, STKlarla birlikte hareket ettiklerini dile getirmiştir.

Türkiye Kadınlar Birliği temsilcisi **Nermin Özel**, STK’ların belediyelerce eylem planları toplantılarına ve İl Koordinasyon Kurulu toplantılarına çağrılmadığını, ancak çağrılması gerektiğini, ortak bir platform oluşturularak ortak çalışmalar yapılabileceğini dile getirmiştir.

SONUÇ

Sonuç itibariyle özellikle aşağıdaki konularda sorunlar olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiş bulunmaktadır:

- adli yardım sistemindeki bürokrasi yükü,
- mali durumun saptanmasında objektif ölçüt yokluğu,
- güç koşullardaki ve yoksul kadınlara yönelik özel düzenlemelerin olmaması,
- müdafilik sisteminin işleyişindeki aksaklıklar,
- adli yardım hizmetlerinin kalitesine ilişkin veri bulunmaması,
- kurumsallaşmanın sağlanmamış olması,
- adli yardım kararlarında yeknesaklık sağlanmamış olması,
- adli yardım hizmetlerine yeterli bütçe sağlanmaması,
- haklara ilişkin bilincin yetersizliği,
- kamu kurumlarıyla STKlar arasında işbirliğinin olmaması.

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmektedir

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından yürütölmektedir

Avrupa Birliği üye ölkeleri bilgi, kaynak ve geleceklerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ölkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmusedir. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ölkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kurulusudur. Kurulus, Avrupa Birliği'ne üye tüm ölkeler dahil olmak üzere 46 üye ölkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ölkelerdeki uygulamasını denetler.

<http://europa.eu>

www.coe.int

Bu rapor, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyinin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Burada ifade edilen görüşler hiçbir şekilde tarafların resmi görüşünü yansıtmamaktadır.